

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Joannis Schefferi Argentoratensis De Re Vehiculari Veterum Libri Duo

Scheffer, Johannes

Francofurti, 1671

Cap. XII. De Trigis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13156

*Flores ego hic jaceo --- bigarius infans,
Qui citò dum cupio currus, citò decidi ad umbras.*

Extat in eo monumento puer bigis infans cum palma. Unde suspiceris, *bigarios* vocatos nominatim, qui bigarum agitadores fuerunt. Cum præsertim & trigarii & quadrigarii hac ratione nuncupentur.

Cap. XII.
De Trigis.

Trige. Triga. Trige de hominibus. Τριᾶδες. Sic quadriga. Τετραῦξ δ' ἑσμός. Τριζυγες οὐραϊμοί. Τριπύλα. Τριπύροι. In eis equus tertius, funalis, & à dextro latere collocatus. Trige in bello ludisque Olympicis. Venerunt in desuetudinem jam olim, & quam ob causam, in Circensibus. Trigarium. Martianus explicatur. Cursus extans. Occupare. Cursus instans. Succedere. Cursus raptus. Eripere. Tabula Cechinorum emendata & exposita.

Non æquè frequens est trigarum mentio apud veteres Latinos, sicut reliquorum generum. Invenimus tamen apud Varonem in de LL. lib. VI. ubi ait: *Non ut quadriga, triga, sic potius dui-ge, quam biga.* Meminit & Isidorus lib. XVIII. cap. 36. *Quadriga, biga, triga, ab equorum numero & jugo dicta.* Item paulò post: *Trigas Diis inferis consecrarunt.* Ulpianus dixit *trigam* numero singulari l. 38. ff. de ædil. ed. §. 14. *Simili modo si triga venerit, redhibenda erit tota.* Sic Poëta vetus, Gothoffredo laudatus eo loco:

Triga mihi paucos inter dilecta sodales,

Triga sodalitiis pars bene magna mihi.

Quantquam ibi videatur agere de homine, quum inter sodales referri diligiq; currus & equi difficulter queant. Atq; possis suspicari, trigam illam usurpasse de amicis tribus peculiariter ei gratis acceptisque. Quomodo & Arnobius sic *trigas Cupidinum* vocavit lib. IV. *Ajunt iidem Theologi, quatuor esse Veneres, tria genera Castorum, totidemque Musarum, pinnatorum Cupidinum trigas.* Hic *trige* sunt *τριᾶδες*, seu, ut loquebatur ante, *tri genera*. Sic Vopiscus & *quadrigam* usurpavit vita Probi cap. ult. *Nunc in alio libro, & quidem brevi de Firmo & Saturnino & Bonoso & Proculo dicemus. Non enim dignum*

dignum fuit, ut quadrigæ tyrannorum bono Principi miscerentur. Casaubonus hoc loco: Τετράδα appellat quadrigam, ut alii τὴν τετράδα dixerunt bigam. Græci ratione simili. Nam & Nonno τετράζυξ δεσμός, vincula sunt quatuor, & τριζυγες σύναιμοι, tres fratres in Epigrammatis. Ita namque habet Archias in piscatorem, venatorem & aucupem fratres:

Σοὶ τὰδε Πάν σκοπιήτα πεναίολα δῶρα σύναιμοι

Τριζυγες ἐκ τρισῆς θέντο λίν' ἄσις.

Atque ita de iisdem alio epigrammate:

Τριζυγες ἔφρσίοικε κασίγνητοι τὰδε τέχναις.

Sunt autem τριζυγες propriè trijuges, seu trigæ, id est, equi tres curru adjuncti. Τρίπωλα maluerunt alii vocare. Philoxenus: Τρίπωλα, trigæ. Atque ita Dionysius Halicarnassæus fine libri VII. Ἐν ᾗ ταῖς ἰππικαῖς ἀμιλλαῖς ἐπὶ Ἰνδίου μάλα δύο, τὸ τε πρὸ τῶν ἀρμάτων, &c. In certaminibus equestribus duo sunt studia, unum circa trigas currum. Invenias & τριίππες. Saltem ita vertunt Magistri, quas Latini vocant trigas. Philoxenus iterum: Τριίππον, trigæ. Species trigarum fuit, qualis bigarum, nisi quod duobus equis adjunctum haberent tertium, non sub jugo, verum fune religatum ad latus. Dionysius Halicarnassensis dicto loco: Δυσὶ ἵπποις ἐζευγμένοις, ὃν τρόπον ζεύγνυται συνωρίς, τρίτῃ παρὰ πρὸ σείραϊ ἵππῃ ῥυθῆσι συνεχόμενῃ, ὃν δὲ τὴν παρωρῆδ' αὐτὴ συνεχεῖν χεῖρ' ἀρῶρον ἐκάλεον οἱ παλαιοί. Duobus equis junctis, sicut jungi bigæ solent, adjunctusque esset, παρωρῶρον, hoc est, adjunctum, appellabant veteres. Fuit porro is funalis junctus reliquis à dextro latere, ut arbitror. Ibi enim magis ejus opera erat utilis, quam in sinistro. Unde quoque equum optimum ac præstantissimum eo loco collocabant. Quæ de re non repeto, quæ loco alio prolixè demonstravi. Usus trigarum antiquissimis temporibus ad bella fuit. Nam Heroës apud Homerum vix pugnasse aliter, quam trigis, putantur. Et confirmat Dionysius supra nominato loco, ubi vocat ἀρχαῖον ἐπὶ Ἰνδίου μάλα ἔργοισιν, ἃ ποιεῖ τὴν Ἑλλήνας Ὀμηρὸς ἐν ταῖς μάχαις χρωμένους. Hoc est: Institutum antiquum & heroicis temporibus receptum, quo Græcos Homerus facit usos in præliis. Ex militia transumptæ sunt in ludos Olympicos, & similes apud Græcos, sicut bigæ. Sed venerunt postea in desuetudinem,

nem, credo, quod æqvabilior videretur virtus vel duorum modo eorum, vel quatuor, quam trium, è quibus funarius plus iuvaret unum latus, quam ut alteri non noceret. Docet hoc quoque Dionysius prædicto loco: *Εν ᾗ ταῖς ἰσοπικαῖς ἀμίλλαις ἐπιθεύματα δύο τῶν παλαιῶν πάνυ, ὡς ἐξ ἀρχῆς ἐνομοθετήθη, φυλαττόμενα ὑπὸ ῥωμαίων μέχρι τῶν καὶ ἐμῆ διακείλας χρόνων, τότε πρὸς τὰ τρίπωλα τῶν ἀρμάτων, ὃ παρ' Ἑλλήσιν μὲν ἐκλέλοιπεν.* Sic scribendus est hic locus, non *τρίπωλα*, ut est in Roberti Stephani editione Anno MDXLVI. Parisiis vulgata. *In equestribus certaminibus duo antiquissimorum studia, ut initio fuerunt instituta, ita hucusque à Romanis observantur, alterum cum trigis currum, quod quidem apud Græcos omissum est.* Testatur abundè, genus hoc receptum olim in certaminibus publicis fuisse, desisse tamen postea usurpari, nec durasse ad ætatem Dionysij. Floruit autem Dionysius hic tempore Augusti: quo proinde trigæ Græcis non fuerunt amplius in ludis notæ. At vero ante usurpatas docent quoque nummi veteres præsertim Hieronis atque Calenensium, quos hic ex Goltzio appono.

A Græcorum ludis transtulerunt ad Circenses suos Romani, sicut ante docebat Dionysius, & servarunt longo tempore. Igitur & in nummis Romanis effigies eorum cernitur, ut apud Fulv. Ursinum in familia Claudia, Manliaque: apud Gortæum in familia Nævia, & alibi. Quamquam longe minori occurrant frequentia, quam
 X bigæ

bigæ vel quadrigæ. Ut tamen usus earum manserit ad tempora Dionysij, tamen fuerit is rarus. Quod ex eo quoque colligas, quoniam tam pauci trigas nominarunt. Invenimus tamen etiam in tabula Cecchinorum memoratas, quam Onuphrius lib. I. exhibet. Sic enim extat, de C. Appulejo Dioche, agitatore factionis Rusticæ: *Vicit CCC XXXVII. Trigas ad Frs XVIII.* Quod Onuphrius sic explicat: *In his binorum currum certaminibus trigas agitando vicit quater premium valoris XV. millium nummorum hoc est CDL.* Cæpit porro hic Diocles Anno V. C. D. CCC LXXV. M. Acilio, M. Aviola, C. Cornelio Panfa Consulibus primum agitare, i. e. uti dictus supputat Onuphrius Anno Christi CXXIII. quo Hadrianus Imperator rebus Romanis præfuit. Unde colligitur, etiam post Dionysium Halicarnassensem trigarum usum aliquem fuisse longo tempore. An præter duplicem eum usum, qui expositus à nobis est, habuerint & alium trigæ, communem receptumque, equidem haud dixerim. Observo quidem equos tres in curru Heraclij, quem exhibet nummus à Lipsio propositus lib. III. de Cruce. Sed is currus aliter adjunctos habet equos, quam solebant trigæ veteres. Forma quoque ejus alia, quam trigarum, ut iccirco huc referri nequeat. Etiam à trigis dictos esse *trigarios*, ut *bigarios* à *bigis*, affirmare haud yaleo. Afferunt equidem trigarios, qui nobis concinnarunt Lexica ex Plinio lib. XXXVII. c. 13. pro agitatoribus. Sed illos esse non *trigarios*, sed *strigarios*, eosque non homines, sed locos, alibi jam demonstravimus. Habet trigarios & Marlianus lib. IX. sive potius *trigarium*, ubi ait: *Ipsaq; tripos trini cursus presagia pollicetur, hoc est, Extantis, Instantis, & Rapti. Demum trigarium supplicantis semper germanitatis adveniat, quod vestra vulgo suffragia pollicendo incertos mortalium sensus primum in spem opis super e proritavit.* Totus locus sumptus est ex re Circensi; nam in circo triplex ille fuit cursus, quem hic nominat. Unus, cum ab ipsis statim carceribus alios quis anteverteret, quod hic circensi propriaque formula nominat *cursum extantem*. Res ipsa & negotium occupare dicebatur. Tabula Cecchinorum: *Occupavit, & vicit D CCC XV.* Onuphrius sic explicat; *ubi ex carceribus exiit, primus*

continuo fuit. Alius, cum quis antecedens sequeretur, & ex carceribus veniret post alios, qui *curfus* dicebatur *instans*. Negotium in dicta tabula est *succedere*. Ita namq; habet: *Successit, & vicit, LXVII.* Quod sic explicat Onuphrius: *Alius ante eum aliquandiu fuit, quem prævenit, & vicit.* Alius, cum quis alteri victoriam, quam videtur jam in manibus habere, calliditate singulari eripit, equis scilicet injiciendo pavorem, aut affligendo rotas, aut simile quid agendo, qui *curfus raptus*, dicebatur, sicuti negotium, *eripere*. Unde in prædicta tabula; *Eripuit, & vicit DII*, quod Onuphrius idem ait esse, ac *astu vel industria concurrentes prævertit & vicit*. Sic legendum ibi censeo, non *actu*, quod est nihili. Quanquam per hunc cursum triplicem similitudine quadam exprimat cursum vitæ humanæ, in qua alij, velut in circo, aut occupant, aut succedunt, aut eripiunt, id est, vel semper primo loco sunt, vel ex postremis in primum veniunt industria, vel alios dolo fraudibusq; subvertunt, ut emergant. Et quia cœpit verba sumere ex circo, pergit, ac *trigarium germanitatis* vocat tres germanas, de quibus paulo ante loquebatur, Genethliacen, Symbolicen, & Thneticen. Ut proinde in trigarij vocabulo hic sit intelligendum *jugum*, id est vinculum trium inter se conjunctarum consociatarumq;, quale alias per trigarum vocem supra diximus explicari. Scilicet ut à *bigis*, *bigarium*, sic à *trigis*, *trigarium* est dictum, in quo si intelligas vel jugum vel vehiculum, perinde fuerit, ac si trigas diceres. Nam trigarium proprie ad rem circensem pertinet, ut ostendit Martianus, & tres equos junctos ad currum, licet ipse de germanis tribus usurparit. Quas mox *trigeminam feminam*, sive tres in unius nominis vocabulum conspirantes appellat.

Cap. XIII.

De Quadrigis.

Quadrigæ. Quadriga. quadrigula. Quadrijuges equi. Quadrijugi currus. Rheda. Flagella. Codex Theodosianus exponitur. Τέτραπρον. Τέτρωρον. τέτραπώλια. Quadrigæ pro quovis genere ludicro. Quadrigæ num cum equis octo. Codex Theodosianus explicatur denuo &